

gim naczyniem zasługującym na omówienie, a pochodzącym z tego samego paleniska jest puchar ciemno-brunatny w kształcie odwróconego dzwonu z mocno wywiniętym na zewnątrz brzegiem, ulepionym z gliny z domieszką gruboziarnistego tłucznia.

Po zewnętrznej stronie jamy Nr 5 na głębokości 80 cm wystąpiło kilka śladów po słupach, które nie układają się w regularne zarysy.

W odległości 40 m. od skupiska i odsłonięte zostało drugie skupisko jam, z którego zdołano wyeksplorować część jednej jamy (Nr 6) Rozmiary jamy: 5,60 x 3,50 m., głęb. 1,50 m. Warstwa kulturowa na tym odcinku również obfitowała w wiele fragmentów ceramiki. Znaleziono tu m. in. części dwóch małych czerpaków (?) glinianych jeden z nich Ryc. 6, e.

Przebadany teren osady dostarczył w warstwie kulturowej, oraz w wypełniskach jam dużą ilość kości zwierzęcych, polepy, węgli drzewnych, oraz kilka wiórów i odłupków krzemieniowych na wtórnym złożu. Oprócz wymie-

nionych wyżej eksponatów znaleziono dwa ułamki przeszłków glinianych, fragment glinianego ciężarka tkackiego lub grzędzidla, glinianą figurkę przypominającą ptaszka, dwa klucze żelazne, kilkanaście kawałków żużla żelaznego, oraz kilka fragmentów żelaznych przedmiotów bliżej nieokreślonego przeznaczenia.

Ceramikę reprezentują głównie naczynia zasobowe jajowate z dużą domieszką miki. Niektóre z nich wykazują podobieństwo do ceramiki słowackiej kultury „puchowskiej”(?). Fragmenty naczyń czernionych gładkich stanowią około 1% ogólnej liczby materiałów ceramicznych. Znaleziono tylko jedną skorupę ceramiki „siwej” w jamie Nr 6 na głęb. 140 cm.

Na podstawie znalezisk z dotychczasowych badań (ceramika, fibule) można stwierdzić, że osada istniała od końca starszego okresu rzymskiego poprzez młodszy okres rzymski.

Badania będą kontynuowane w roku przyszłym.

Materiały uzyskane z wykopalisk złożono w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie.

ANTONI KUNYSZ

Sprawozdanie z badań wykopaliskowych na grodzisku w Trzcinicy pow. Jasło

Grodzisko w Trzcinicy, powiat Jasło należy do nielicznych bardzo dobrze zachowanych obiektów wczesnośredniowiecznych w Rzeszowskim. Na wzniesieniu położonym nad dawnym korytem Ropy, w miejscu gdzie wpada do niego strumyk bez nazwy, zlokalizowano obiekt obronny. Składa się on z grodu właściwego w rzucie zbliżonym do owalu, otoczonym wałami oraz partii międzywałowych (trzech) których zadaniem było wzmocnić obronność grodu od łatwiej dostępnego zaplecza.

O grodzisku tym jest wzmianka w monograficznym ujęciu pow. jasielskiego, opracowanym przez ks. Wł. Sarnę¹). Archeolodzy krakowscy zainteresowali się nim dopiero w roku 1957²), mylnie informując, że obiekt ten jest nie znany w literaturze. Przeprowadzono na tym stanowisku badania wykopaliskowe. Wyniki tych badań ograniczyły się tylko do kilku wzmianek w literaturze³).

Obiekt ten zasługiwał by przeprowadzono na jego terenie prace wykopaliskowe. Do badań przystąpiłem wiosną 1962 roku. Badania

trwały ponad dwa miesiące (od 18. VI. do 30. VI.). W badaniach udział wzięli: doc. dr. G. Leńczyk z Muzeum Archeologicznego w Krakowie jako konsultant w czasie wykopywania wału I grodu właściwego oraz Jan Martuszewski student V roku Archeologii Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Kilkakrotnie wykopaliska konsultował prof. dr. R. Jamka, udzielając cennych rad w zakresie metodyki badań. Główny wysiłek badawczy skoncentrowano na terenie grodu właściwego, określonego dalej jako rejon I oraz pierwszego międzywału, określonego jako rejon II. Ze względu na silne zagęszczenie terenu drzewostanem, nie udało się wykonać pomiaru sytuacyjno-woskościowego obiektu, zrobiono jedynie szkic grodziska, na którym zlokalizowano wykopy⁴).

Oto krótkie sprawozdanie dotyczące wyników wstępnych badań na terenie grodziska w Trzcinicy:

Rejon I (gród właściwy).

W partii grodu właściwego chodziło nam o zorientowanie się w konstrukcji wału, jego

1. W Trzcinicy koło Jasła jeszcze na początku XIX wieku odkryć miano kilka bóstw pogańskich, o czym donosiła ówczesna prasa. Patrz Gazeta Lwowska Nr 20 z dnia 10 marca 1812 r. O grodzisku szerszą wzmiankę w literaturze podaje Ks. Wł. Sarna, Opis powiatu jasielskiego, Jasło 1903 r., s. 371 i następne.
2. Z archeologów krakowskich należy wymienić H. Zollównę i A. Żakiego. Badania w roku 1957 przeprowadził autor artykułu.
3. A. Kunysz, Sprawozdanie z działalności Działu Archeologicznego Muzeum Okręgowego w Rzeszowie za rok 1958—1959, W. A. t. XXVII. 1 s.

125—127 oraz A. Kunysz, Działalność ośrodka archeologicznego w Rzeszowie w latach 1957—1958, „Rocznik Województwa Rzeszowskiego”, t. II z. 1 s. 193 oraz H. Zollówna i A. Żaki, Grodzisko w Trzcinicy pow. Jasło (Polska) AAC t. 1, fasc. 1, 1958 s. 114—116 oraz Żaki; Karpacza Stacja Archeologiczna w roku 1957 „Sprawozd. Arch.” t. XI. 1960 s. 73.

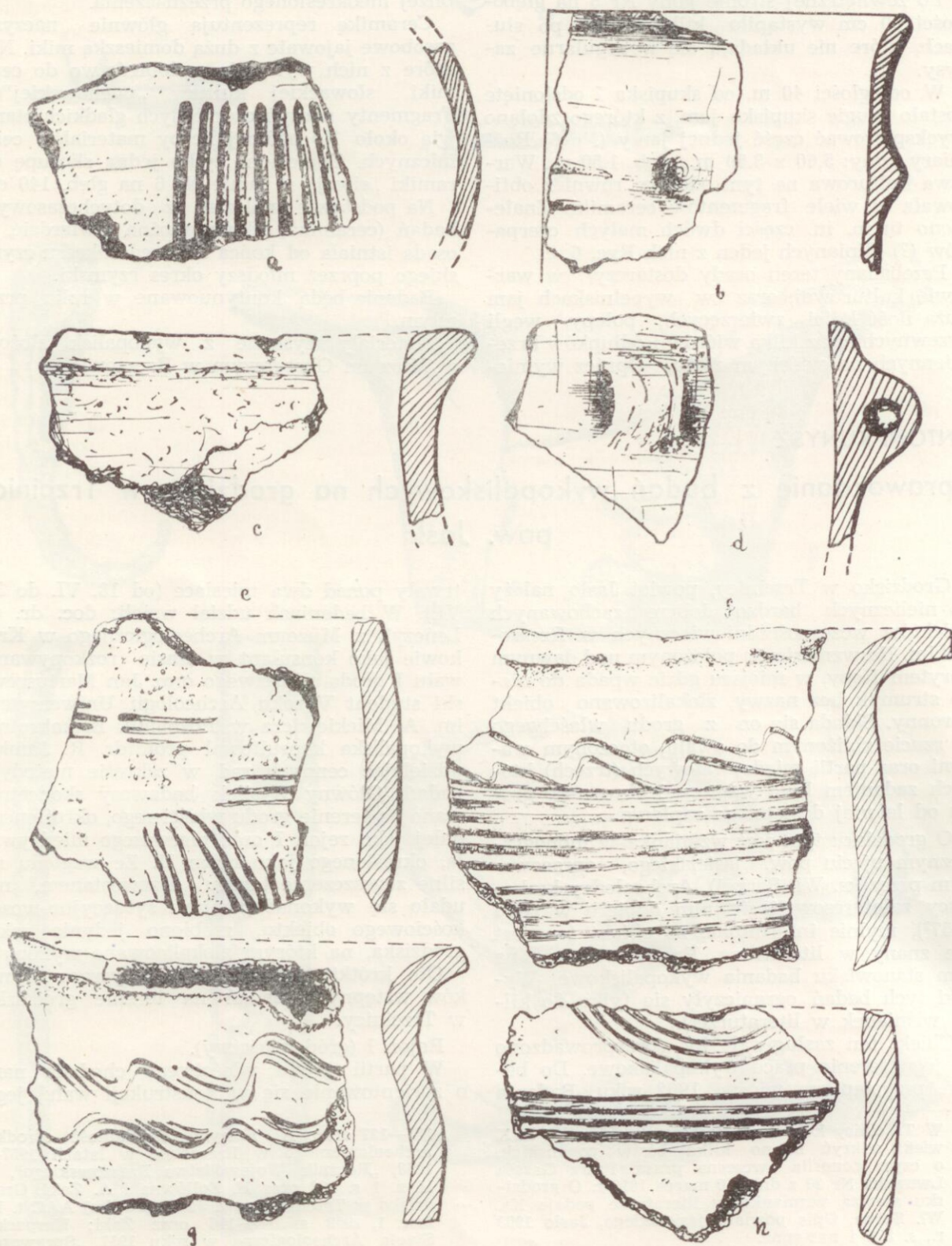
4. Na takie zlokalizowanie wykopów wpłynął między innymi fakt, że właściciele pewnych partii lasu na grodzisku, dokonali wiosną przecinki, to nam ułatwiło pracę i nie nastęrczało trudności w pokrywaniu odszkodowań.

chronologii oraz rozpoznanie charakteru pierwotnej zabudowy. Mając na względzie w/w cele, wykop I założono na wale od strony północnej oraz w partii bezpośrednio przy nim położonej, a obejmującej część dziedzińca grodu. Wykop I miał następujące rozmiary: dł.

10 m, szer. 1,5 m. W trakcie badań poszerzono odcinek w centralnej partii wału o dalsze 3,5 m oraz przedłużono w kierunku szkarpy zewnętrznej wału.

Po zdjęciu warstwy ziemi stanowiącej płaszcz wału, na głębokości 60 cm. odsłonięto

Ryc. 7. Trzcinica pow. Jasło. Materiały z grodziska „Wały”, a–b) fragm. naczyń kultury lużyckiej (wykop I, II), c) fragm. naczynia z brzegiem, d) fragm. naczynia z uchem – kultura przeworska (wykop I), e–h) fragm. naczyń wczesnośredniowieczne, bogato zdobione, ręcznie lepione, górą obtaczane na kole garncarskim. w.n. Rys. B. Sierżęga.

zarys jasnej na czerwono wypalanej prostokątnej jamy. Przy pogłębianiu wykopu na głębokości 100 cm w dalszym ciągu występowała wypalona plama w postaci jak gdyby skrzyni, pozostałość po umocnieniu drewniano-ziemnym. Na granicy nasypu wałowego od strony wewnętrznej dziedzińca odsłonięto „ławę” kamienną ułożoną z otoczków rzecznych. Kamienie wykazywały silne przepalenie. Występujące pod kamieniami zwęglone belki, mogą świadczyć, że stanowiły one prawdopodobnie konstrukcję pionową, która wskutek pożaru runęła i została zasypana kamieniami. Po przedłużeniu wykopu, ku stronie zewnętrznej, odsłonięto prawie cały rzut „skrzyni” wynoszącej 3.80 x 2.00 m. Podczas pogłębiania wykopu przy pomocy cienkich warstwek, stwierdzono na głębokości 185 cm kilka zwęglonych belek. Belki stwierdzono w obrębie wypalenia na głębokości 195 i 200 cm, co świadczyłoby o ich kilku warstwach. Grubość belek wynosiła od 5 do 12 cm. Mimo silnego zwęglenia i sprasowania pod ciężarem nasypu można było wyraźnie stwierdzić, że były to okrągłaki. Odstępy pomiędzy belkami wynosiły od 25 do 30 cm. Na narożach wspomnianej „skrzyni” odkryto zarysy słupów o średnicy około 30 cm, których celem było podtrzymanie konstrukcji warstw belek, być może przekładki. Byłaby to najprawdopodobniej odmiana konstrukcji wału zwanej jako przekładkowo-słupowa, względnie przekładki pilotowanej⁵⁾.

Podobną technikę umocnień wału odkryto na powierzchni wykopu nr 1b, z tą tylko różnicą, że tam nie uległa ona spaleni. Szczegóły konstrukcji w dość wyraźny sposób uchwycono na głębokości 150 cm. W wyniku szczegółowych obserwacji udało się ustalić, że do wzmocnienia konstrukcji wału (przekładki) użyto belek układanych wzdłuż biegu wału.

W profilu wału udało się wyróżnić zasadniczo dwie fazy osadnictwa, górna wczesnośredniowieczna poświadczona fragmentami naczyń (formy od VIII—XII/XIII w.) oraz z okresu rzymskiego (wczesna faza) i kultury łużyckiej (Ryc. 7, a). Materiał z okresu rzymskiego jest mało typowy i o niespotykanych formach. W warstwie znaleziono grot dziurytu (ryc. 8, d), który należy wiązać z okresem rzymskim.

W spągu warstwy kulturowej poniżej nasypu wału natrafiono na dużą ilość słupów, charakter ich nie jest rozpoznany. Materiał ceramiczny występujący w tej warstwie należy odnieść do kultury łużyckiej.

Rejon II (Międzywale Nr 1).

W celu zorientowania się co do roli partii międzywałowych grodu, postanowiono przeciąć rowem zwiadowczym rejon II. Wykopy zlokalizowano w dwóch miejscach: Nr II po

lewej stronie wglębienia w wale (być może bramy pierwotnej), Nr III, zaś w części południowej międzywala od miejsca w którym kończyło się wklęsnięcie fosy powstałej z wybrania ziemi na wał grodu właściwego. Omówimy wyniki badań uzyskane w poszczególnych wykopach.

Wykop II — posiadał początkowo wymiary 4,5 x 3,5 m⁶⁾. Po zdjęciu humusu odsłonięto na głębokości 90 cm, zryś pleniska z dużą ilością polepy wypalanej na czerwono oraz otoczków rzecznych. W celu zorientowania się w wielkości owego paleniska, przedłużono wykop w kierunku wału o dalsze 2 m, odkrywając w całości palenisko. Przy palenisku w pewnej odległości odkryto jak gdyby ławę ubitą z gliny, która na skutek żaru ognia wypaliła się na czerwono. Materiał znaleziony w tym wykopie należy wiązać z epoką brązu, kulturą łużycką. (Ryc. 7, b).

Wykop III. — posiadał wymiary: długość 46 m, szerokość 1 m. Miejscami został poszerzony, celem odsłonięcia zarysu jam, względnie palenisk. Partia międzywala I. jest mocno pofalowana. Od kotliny, raczej fosy powstałej jako rezultat wybrania ziemi na nasyp wału grodu właściwego, teren ten wznosi się by przy wale II. znowu się obniżyć. W najwyższej kulminacji wzniesienia w międzywale I. odkryto na mb. od 14 do 17 zarys paleniska ułożonego z kamieni i wylepionego glina. Po małej przerwie odkryto następną jamę w mb. 20—25. U podnóża samego wału w mb. 27—30 odsłonięto bardzo interesujący obiekt, a mianowicie trójkątną budowlę (szalas) o wymiarach boku ok. 3,5 m. Wewnątrz biektu znaleziono spore ilości nasion zbóż, jak: pszenicy, jęczmienia, żyta (?), prosa oraz roślin strączkowych przypuszczalnie grochu i bobu(?). Jamę tą można śmiało datować na X—XI wiek. Znaleziono kilka ułamków naczyń wczesnośredniowiecznych, między innymi dno ze znakiem garncarskim.

Dużo czasu pochłonęło przebadanie odcinka wału. Wysokość wału wynosi w tym miejscu 4 m, średnica u podstawy zaś 16 m (mb. od 30—46). Podobnie jak w wykopie I. na terenie grodu właściwego odkryto w wale międzywala I. zwęglone konstrukcje drewniane. W przeciwieństwie do wału I., wał II nie wykazał tak silnego działania ognia. Stwierdzono w nasypie wału zasadniczo trzy poziomy konstrukcji świadczących o kilkakrotnym podnoszeniu (względnie odbudowywaniu wału). Po zewnętrznej jak i wewnętrznej stronie wału oraz u podłoża stwierdzono zarysy poskośnie wbijanych słupach, mające na celu niedopuszczenie do jego obsuwania.

Spośród zabytków znalezionych w tym re-

5. A. Żaki, Wietrzniów... W.A. t. XXIV z. 1. s. 12—15. W oparciu o ryciny na s. 16 należy stwierdzić duże podobieństwo techniki umocnień grodu z Wietrzna do Trzciny. Duża analogia jest również jeśli chodzi o wały i wielkość warowni.

6. Rozmiary przyjęto w oparciu o istniejący wykop, który był nie zasypany z badań „poszukiwaczy”, nieznacznie go tylko poszerzono. Nie udało się natrafić na ślady wykopów krakowskich archeologów z Karpackiej Stacji Archeologicznej. Być może nie zasypany wykop jest pozostałością z ich badań(?).

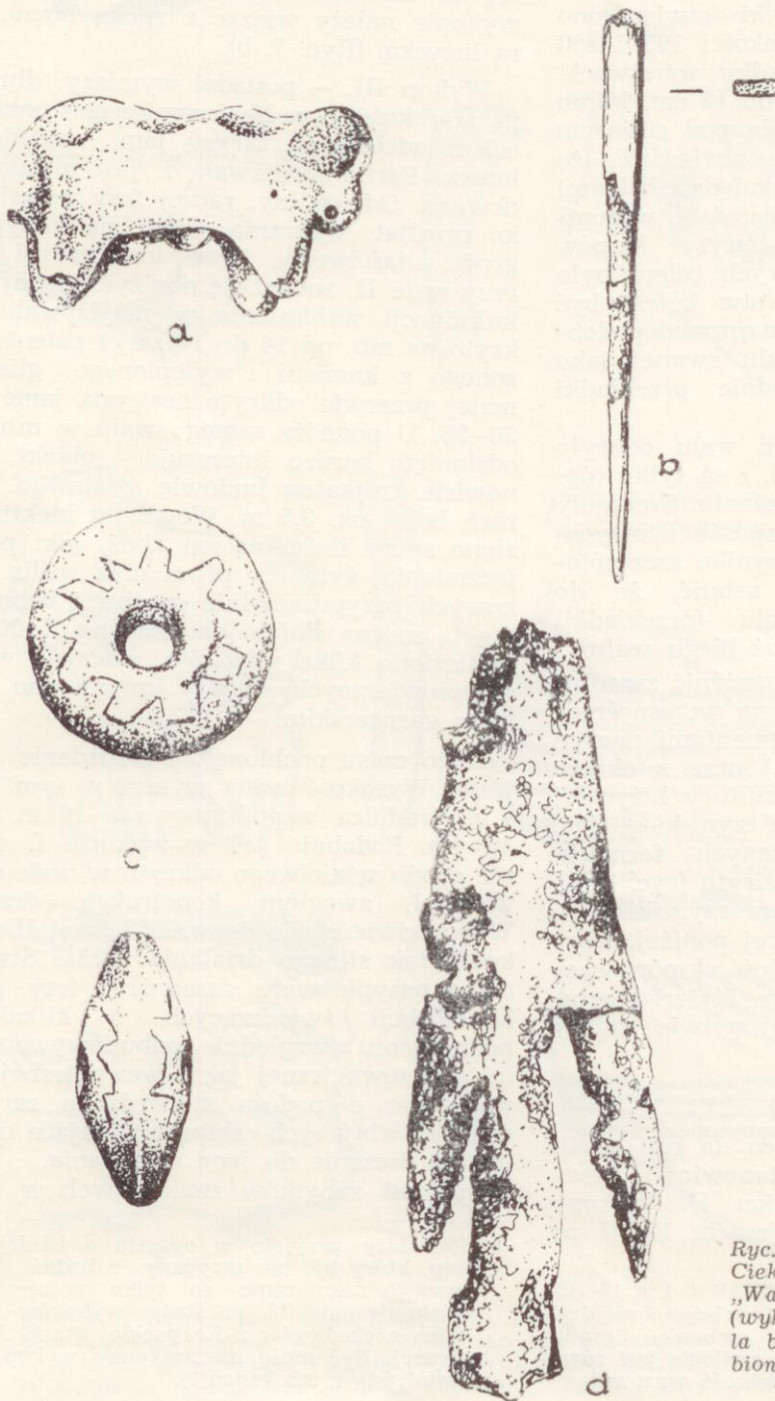
jonie zasługuje na uwagę materiał ceramiczny wczesnośredniowieczny (Ryc. 7, e–h), z okresu rzymskiego (Ryc. 7, d), drobne ilości skorup kultury łużyckiej. Nie jest wykluczone, że figurkę zwierzęcą (Ryc. 8, a) przedstawiającą być może wołkę (?) należy wiązać z epoką neolitu. Z innych zabytków należy wymienić szpilę brązową (Ryc. 8, b) oraz zdobiony prześlik (Ryc. 8, c). Reasumując rozważania sprawozdawcze z badań w Trzcinicy, trzeba stwierdzić, że rozszerzyły nasze znajomości o grodzie obronnym, istniejącym tutaj w różnych okresach pradziejów.

Przeprowadzone badania w rejonie grodziska doprowadziły do odkrycia osady przygrodowej. Mianowicie na sąsiednim wzgórzu po

stronie południowej grodziska odkryto w czasie orki pod uprawę ziemniaków, kilka jam z materiałem wczesnośredniowiecznym. Ciemne zarysy jam na kilku sąsiednich wzniesieniach pozwalają sądzić, że mamy tutaj duży zespół osadniczy związany z grodem i osadami podgrodoowymi, obejmujący od 2 do 4 ha powierzchni.

W pobliżu grodziska istnieje nazwa Przysieka, co mogłoby dodatkowo sugerować, że przejście jakie tutaj istniało w rejonie dzisiejszego Jasła, wzmocniono nie tylko grodem, ale również przecinką leśną, która miała utrudnić nieprzyjacielowi swobodne przechodzenie⁷⁾.

7. Podobnie jak Przysieka na Śląsku.

Ryc. 8. Trzcinica pow. Jasło. Ciekawsze zabytki z grodziska „Wały”, a) figurka zwierzęca (wykop III rejon II), b) szpila brązowa, c) prześlik zdobiony (wykop III), d) grot dziury (wykop I b) w.n.